

Mért múlik el minden, ami szép?

Egy asszony járta a várost különös öltözékben, hátán hatalmas batyuval, amelyet szivárványszínű pánttal kötött át, mintha zivatar utáni égboltot cipelne magával. Ha a gönc tetejébe nem lett volna kitűzve az ausztrál zászlócska, a gyerekek bizonyára már ott lóstattak volna a nyomában, bolondot sejtve benne. Hiszen az idős nő fején malomkeréknyi kalap díszelgett, amelynek karimájáról széki, torockói meg kalotaszegi apró alakok csüngtek, lányok s legények népviseletben, s úgy lendültek egymás nyomába a hölgy lépteinek ütemére, mint a körhintán. De még ennél is furcsább volt, hogy az asszony, a hátára kötött batyu alatt görnyedve, díványpárnát szorított a melléhez féltő ragaszkodással, mintha a reáhimzett két játszadozó cicát védné az utcán hancúrozó kölykektől.

A város lakóit már semmi sem botránkoztatta meg turistaforgalom idején, szokva voltak a tenyérnyi színes bugyikban felbukkanó lányokhoz, akik fényes nappal a főtér környékén lebegtek vagy bujkáltak az árkádok alatt, mint halak az akváriumban. Láttak élemedett korú miniszoknyás aggszüzeket, akiknek bágyadt-kék ereit a divat kajánul fölfedte puhán rezgő lábszáraikon; egy szóval ismerték az önfeledt meztelenkedés minden változatát és a legritkább maskarákat is, de ez a körhinta-kalapos matróna mégis meglepte őket, mert úgy érezték, hogy a szájalom és a nevetségesség határán vonszolja holdutasokéra emlékeztető csizmáit...

Széthúzódva utat nyitottak előtte a járdán, s olykor boldogan mosolyogtak egymásra, hogy tanúi lehetnek egy olyan látványnak, amely eddig bizonyára csak a világvárosok polgárainak adott meg. A vendég hölgy azonban nem sokat törődött velük, mert emlékezetének kihagyásos pillanataiban ő maga sem tudta, hol jár, miként került ide, mi a célja valójában. Csak húzta a lábát,

s a tekintete védekezően meredt jobbra-balra, ha pedig tisztulni kezdett az elméje, és fölködlött előtte a szándék, amely tizenöt-ezer kilométer távolságból ide vezette, józan és egészséges ingerültség váltotta fel arcán a fáradt beletörődést, s ilyenkor méltatlankodva motyogott amiatt, hogy egyetlen ismerőst sem lát, holott régen, ha kilépett az utcára, már messziről kiáltotta valaki a nevét: Mari!...

„Világvége, világvége! – gondolta a fülledt batyu alatt nagy csalódással. – Gazdagnak gazdag vagyok, de egy akkorka ismerősöm sincs itt, mint a kisujjam. Még a halottak sem szólógnak, mint ott a távolban!”

Huszonnyolc esztendeje nem járt idehaza, sokféle betegség ugrott át azóta rajta a kenguruk földjén, idő előtt megvénült, s a tavaszon úgy érezte, hamarosan meg is hal, hacsak neki nem vág az óceánnak, mert egy éjszaka különös álmodást látott: a magasságban mintha örvénylő tej keveredett volna tintával, a kékség pedig több folyóból ömlött a fehér tengerbe, s ő egy idő után meglepődve tapasztalta, hogy emelkedni kezd, egyre gyorsabban emelkedik, kétoldalt a füle mellett sívít a levegő, neki meg csurog a könnye a félelemtől és a boldogságtól, és már azt se bánja, ha lemarad a lábáról a papucs, oly jólesően csiklandozza talpát a szédítő repülés, miközben az ég magához szívja őt...

Másnap, amikor elmesélte látomását Pileának, a maori aszszonynak, akit magához vett, fölpillantott a mennyezetre, mintha újra látni akarná az álombeli eget, s hirtelen sugallatot érzett, hogy tegyen pénzzé mindent a férje után maradt örökségből, s térjen haza mielőbb. Szemei ijedten vergődtek arcának rozsdásodó rácsozata mögött, s közben észre sem vette, hogy a bennszülött semmi kis vénség, aki jó órája aprít egy fő hagymát, noha az már apróbb az egyhetős nyúlfióka fogánál is, vékony tücsökhangon sírdogál, s hogy hátának púpos kiszögellése mind hegyesebb lesz, s már-már az is olyan, mint egy kendős fej, mint önmaga csökkenő másának a szembetűnő jelképe. „Maga egy ideje mind ellenem álmodik, itt akar hagyni, mint egy rühös macskát! – szipogta –, de Pilea megjósolja, hogy nem sok öröme lesz abban a hazatérésben. Sötétség veszi majd körül, és semmit sem talál meg abból, amit keres... Beteg embernek ilyenkor már csak a végső útra szabad gondolnia, s pusztán arra készülődnie!” „Lehet, hogy ez lesz az én végső nagy utam, de mennem kell, mert szólítanak

a halottaim!” „Itt korallba, gyöngybe temetkezhetne, maguknál pedig, az erdélyi temetőkből szívályos, agyagos a föld. Így mondta egyszer!” „Mond az ember sok mindent, de a föld olyan, hogy a várakozástól meg a szeretettől végül porhanyós lesz, mint a gesztenye!”

Ekként beszélgettek az álom után, s ő most itt volt Szamosváron, a különös látomás földjén, és sokan már történeteket tudtak róla; mesélték, hogy néha megoldja a batyuját, s babákat, lantfarkú madárkákat, apró játékkengurukat, rágógumit osztogat a gyermekeknek. Volt, aki a temetőben látta, amint siratóasszonyként jajgatta szét a bánatát a sírhantok között, s volt, aki bizonygatta: a Szép kilátásnál száz dollárt tett le a szállóvendéglő asztalára, és puliszkát rendelt frissen habzó tejjel. Furcsa riadalom támadt ebből, de szerencsére a tengernagynak beöltöztetett köznőember itt legeltette teheneit a kanadai nyárfák és a tujafenyők alatt, és a két pincérgyerek, akiknek az ujjában még benne bízsergett a fejés ősi módja, már szaladt is a vederral s egy alacsonyabb bárszékkal, hogy kinézze a legfeszesebb tögyű tehenet a marhalepényekkel telehullatott sétányok mentén...

Nem lehetett tudni, mi igaz a pletykákból, de az idős hölgy reggeltől estig bandukolt, járta a külnegyedeket: keresett valamit, de nem találta, s valójában ettől zavarodott meg annyira, hogy már nem is érezte a kalapot zsiszbadó fején. Kereste a Forduló utcát, azt a nyilvánosházat, ahova megejtett lányként gyanútlanul elszegődött cselédnek, hogy aztán Mamuka a magzatelhajtás költségével megszarolja, és bekényszerítse a szajhák közé, a *tisztátalan edények közé*, ahogy azt Pál apostol nevezi egyik levelében. Kereste a Felhővár környékét, ahol üzletileg már önállósulva fogadta a férfiakat, s ahol még a sikátorok, földjárók, kicsiny utcák nevei is mind a csillagos mennyboltra emlékeztettek. Keresett egy házacskát a Lépcső utcában, egy dülöngő fűskamrát, egy cserép muskátlit, egy csüngő esőcsatornát, egy tenyérnyi ultramarinszínű falat, amely eléje idézte a múltat...

Nyaka meggémberedett a hajlott cipekedésben, és ő szuszogva, egyre fáradtabban pillantott ki a batyu alól, miközben a beépített külnegyedekben lépdelt, de a tömbházak vigyorogva hátráltak, százszor harminckét fogukat mutogatva. Közelinek látszottak, pedig távol voltak, és az öregasszony néha már nem is bánta,

hogy talán sosem éri el a szabályos idegenségnek ezeket a betonhasábjait, sőt úgy tetszett neki, épp előle szaladnak, s olykor motyogva megfenyegette őket: „Fussatok is, bolondok, mert szétütök közöttetek! Hova rejtettétek az utcámat?! Ti nem az én városomból vagytok, még szagotok sincs, nemhogy lelketek volna!”

S ezen megint elmosolyodott a maga különös, szenvedő módján, amelyet nem mindenki ért meg. Az első éjszakát egy huzatos belvárosi kapu alatt, két komor szemeteszkuka őrsege mellett töltötte, a batyura hajtva fejét, mivel gyanús külseje miatt nem fogadták be szállodába: mihelyt a hotelportás észrevette befelé nyomakodni idétlen göncével s azzal a kalappal a fején, a vállát megragadva kifelé tuszkolta, háttal az ajtónak, s utána még le is pallta a kezét, mint aki valamilyen tisztátalan dolog megérintésére kényszerült.

De az asszony reggel ismét elindult megkeresni azt az utcát, azt a házat, és sértődöttségében senkinek sem vallotta be, hogy képtelen eligazodni... Csak a tekintete lett egyre élesebb, szigorúbb és elszántabb, mert íme, beteljesedett rajta Pilea jóslata – gondolta –, és valóban sötétség veszi körül, oly tanácstalan, mint egy elveszett kisgyerek, és érzi, hogy megromlott az emlékezete. Ez a romlás már otthon megmutatkozott rajta, amikor dugdosni kezdte az ékszereit, hogy aztán ő maga se találja meg, s olyankor kétségbe esett, kisépáadt és szédülni kezdett, és hányingere volt a szédüléstől, de annál nagyobb lett az öröme, amikor a sosem viselt kedves és drága karperecek, nyakékek, fülönfüggők megint ott csillogtak a tenyerén. Mosolyogva, könnyes szemmel még föl is kiáltott, hogy boldogság, boldogság, az ilyen pillanatokért érdemes élni, s most már oly biztos helyre dugta el a kincseit, ahol később meg sem találta azokat...

Bármennyire gyöngé volt is azonban az emlékezete, kálváriás útján egy ízben fölsejlett benne, hogy a batyu mélyén gyöngyszegélyű kis táskában a Lépcső utca fényképe mellett ott kell lennie a háború utáni város térképének is. Sok és gyötrelmes munkával előkotorta, s mikor ismét visszakerült a belvárosba, megállt a közlekedési rendőr fülkéje mellett, az óriási uborkáskanna mellett, ahogy a gyalogjárók csúfolták az üvegetrecet, s várt elszántan. Jó negyedóra múlva jött is a fehér sapkás fiatal örvezető kezében félmaréknyi hajtásival, s akkor ő a díványpárnát a göncére fektetve felkapaszkodott a fülkéhez, szétteregette a hajtásai men-

tén foszladozó papirost, ujjával egy kis körbejelölt helyre bökött, ahol régebb a kedves utcák kapaszkodtak fel a sánc oldalán a Felhővár tetejébe: a Skorpió meg a Fiastyúk, a Baktérítő meg a Nagymedve, az Ökörhajcsár és a Vadászebek, a Csillagvizsgáló és a Galilei, fönt a magasban pedig a Bereniké haja, jelképszerűen. A milicista a térkép fölé hajolt, érdeklődően nézegette, aztán félretolta.

– Ezek az utcák már nem léteznek, mamus! Meghaltak, lebontották őket még hatvankettőben, s ma már nyolcvankilencet írunk!

A hölgy megdöbbenve nézett föl a milicistára, ajka elvértelenedett, szemének sárgás savója hirtelen megbarnult.

– Azt mondja, lebontották?... De hát hogyan teheték?... Ki adott rá engedélyt? Amíg én itt voltam, csak három-négy házat vertek szét, és úgy volt, hogy leállnak a rombolással...

De az őrzető nem számhatott rá sok időt a benzingőzben és a motorok robajlásában, s inkább rásipolt onnan a magasból néhány járókelőre, aki belegyalogolt a pirosba.

– Bizonyára rosszul emlékszik a tiszt úr, vagy csak tréfál... – motyogta még a tájékozatlan teremtés.

Ezután az idős hölgy a belvárost járta, mutogatta a térképet ennek is, annak is, de az emberek nem tudtak eligazodni a hártyszerűen elvékonyodott papiroson, és csak bólintottak, mint akik megértik egy ilyen asszony érdeklődését, segíteni azonban nem tudnak rajta, így hát jobb, ha odébbállnak, mielőtt szereplőivé válnának egy mulatságos jelenetnek. De a város *bennszülöttei* között mégis akadtak olyanok, akik emlékeztek azokra az utcákra, egy trafikosnő le is rajzolta az útvonalat, amelyen odaérhet, azt is megmondta, hányas buszra üljön, hol szálljon le, de a különös vendég újra olyan negyedbe került vissza, ahol már három ízben is járt, és a csillagvizsgáló kupoláját sem látta. Valaki kovártélyt ajánlott neki a Búza utcában, a régi várfal tövében, közel a tükrös házhoz, amelynek kirakatában egykor esténként a legcsinosabb üzleti lányok kínálgatták magukat: sötét harisnyás lábukat fölkecskézték, hogy combjuk fehérje csábitón kiáltozzék a fekete szín fölött, miközben hosszú szárú szipkákból eregették a füstöt a pohár vermutjuk mellett, s rá-rákacsintottak a bámész férfiakra. Mire a vendég hölgy odaért, már kimerülten vonszolta csizmáit,

a szeme izzott, száját levegőre szomjasan eltátotta. Olykor hallotta a nesztelen, ijesztő gitárpengést is a szíve felől, mintha jéghideg ujjak szaladnának át annak izomhúryain, s megállt és remegve figyelt; csak össze ne essék, mielőtt megpillanthatná még egyszer azt a környéket, azt az utcát, azt a házat...

És akkor, mintha lázas önkívületében tűnt volna fel, egyszer csak a Debella állt előtte, akivel sokáig együtt szolgáltak Mamukánál.

– Mari, Sánta Mari, lelkem, aranyom! – kiáltotta a testes Vilma meghatódva, mert rögtön felismerte őt már a bicegő járásáról. A széles karimájú kalapon meglendültek a hintázó apró népi figurák sajátos viseletükben, és a messzire szakadt vándor most hitetlenkedve nézte, mennyire *megöregedett* a Debella, aki annak idején bevezette őt a fizetett szeretkezés bűvös-bájos dolgaiba, hogy ne kelljen túl sokat foglalkoznia egy-egy vendéggel, megtanította kevés pénzből is igézően öltözködni, s egy napon azt is bemutatta neki, mi mindenre jó egy frissen töltött szódásüveg amellet, hogy sziporkázó fröccsöt készíthet vele, ha hidegen tartja... Vilma szemkarikái, mint az egymásra csúszott és megfeketedt réztallérok, most fűzérben csüngtek alá, és a messzire szakadt vándor csodálkozva nézte, mennyire megöregedett a Debella, akárcsak ő maga is. Hangja elmélyült a dohányzástól, csak a tekintete maradt jószágosan és mohón fürkésző.

– Már azt hittem, meghaltál, mert még egy levelezőlapot sem kaptam tőled, kisanyám, és semmi hírt nem hallottam felőled, csókolom a szívedet! – mondta.

Többször is magához ölelte, könnyezve megcsókolta jobbról is, balról is nagy, nyálas, cuppanó csókokkal, aztán elesettségét látva bevezette a lakásába, lehúzta szörnyű csizmáit, lehántotta apadt faráról a ráncokba vasalódott nadrágot, forró teát hozott neki, sokáig dörzsölte balzsamos szerekkel a lábát, egész testét, végül megfürösztötte, ágyba fektette, s utána napokig ott ült mellette, éppen csak az üzletig szaladt el néha öt-tíz percre.

Az első éjszakán hajnalig csak a múltat idézték, nem tudtak elaludni.

– Emlékszel arra az utcára, arra a házra ott a Felhővár oldalában? – mosolyodott el Sánta Mari a sötétben. – A szappanos lé színes buborékokat vetve csurgott ki a kapuk alatt az árokba, zsendely bádogra roskadt, rozsdától vöröslő bádog cserépre

ereszkedett, és Jákob lajtorjájának kőfokai, ahogy a Lépcső utcát neveztük, mintha a kék égbe vezettek volna... Minden olyan szép volt, olyan, de olyan szép!... Emlékszel, amikor beajánlottál pincérnőnek a Szürke medvébe, amelynek a pincehelyiségében a belügy titkos céllövöldét rendezett be, s ahol a félrészeg őrnagy fogadásból kilőtte a pezsgősüveget a lábszáram közül? Emlékszel?... Akkor otthagytam a vendéglőt, pedig jól lehetett keresni... No de mindig volt négy-öt *tanítványom* a külvárosi kölykök, nagy fülű, szepegő diákok közül, akiket szeretkezni tanítottam. Ma már nem is tudom, miért, de mindig engem kerestek meg a kis buták...

Most a Debella is elmosolyodott.

– Sok minden megváltozott, amióta elmentél. Meghalt Poók Jani, vagyis Hikimiki, aki kiváltott engem Mamukától. El sem fogod hinni, hogy én hűséges voltam hozzá, ő meg kurválkodott mellettem... Mikor megtudtam ezt, elköltöztem tőle, de a halálos ágya mellett virrasztva aztán megbocsátottam neki a latorkodását... Mamuka nyolc éve nyugszik a Házsongárdi temetőben. Bácsiám pedig, aki a hajunknál fogva leráncigált a földre, ha szájalunk, a Barátok temploma előtt koldul, mert a sok szivarozás miatt le kellett vágni a bal lábát. Hát Szilvás gombócra, a kis Dömöckeire emlékszel-e? Miután a kéglit hatóságilag bezárták – no, most fogózz meg! –, férjhez ment, s oly szép ikreket szült, hogy ma is mindenki megcsodálja a két fiút!

Mari mélázva nézte a sötétben derengő alacsony, meszelt mennyezetet, s még mindig inkább csak a maga emlékeire figyelt.

– Volt olyan aranyos kis ház is, amelynek a járdáról be lehetett lépni az ablakán, és a földbe süppedt fészek lakói úgy tekingettek elő a muskátlik mögül, mintha titokzatos bokrokban rejtőznének, akár a bennszülöttek... Ledőlt tűzfal fölött a padláson fehérenmű száradt, bizonyára dróttá merevedett denevércincogáson, a szomszéd faskamrájában bedeszkázott kút komorlott, amelybe valamikor befulladt egy férfi, és ha a gyerekek lekiáltottak a fedőlécek között: „Hogy vagy Borbarát?“, a mélyből szenvedő-didergőn visszhangzott: „Jaj, bizony rossz itt a mélyben, a sötétben!” Egy napon aztán mégis meguntam a milícia örökös zaklatását, *tanítványaim* beidézgetését, és ekkor szerencsémre, mintha a sors rendelte volna így, egy díszletfestő agglegény, aki minden kedden meglátogatott a gőzfürdő után, bevitt ruhatárosnőnek az

operához. Itt ismerkedtem meg később Jánossal, az én dúsgazdag kis öregemmel, a Bohémélet egyik szünetében, aztán a Rigoletto előadása alkalmával mindjárt meg is kérte a kezem és elvitt Ausztráliába... – Hallgatott egy keveset, majd erőlködve felült az ágyban. – Tudod-e, Vilma, hogy ez a díványpárna, amelyet ide is magammal cipeltem, és amelyről most fölemelem a fejem, degeszre van tömve valutával?! – suttozta. – Az én áldott Jánosom minden vagyonát reám testálta, mielőtt útra indult a Vének klubtagjaival, hogy megkerüljék a Földet. Aki útközben meghalt, amolyan jégkoporsóba fektették ruhástul-mindenestül, hogy ausztrál földbe temethessék el őket illendőség szerint, és mire a hajó a konstancai kikötőbe ért, már vagy hatan heverték az óriási fagyasztógép zúzmarás rekeszeiben, mint a mélyhűtött vén kakasok, s közöttük, vagyis mellettük feküdt az én Jánosom is... De ez még semmi, mert képzeld, mi történt: miután a bükkfagatvás parti milicisták átvizsgálták a hajót és meglelték a hullákat, a román sajtó tüstént világgá kiáltozta az *évszázad páratlan bűnügyi esetét* és annak leleplezését, hogy aztán a beavatottak halálra röhögik magukat, élen a hajó kapitányával...

Sánta Mari visszahullott a párnájára, és mindketten kárörvendően röhöcséltek.

– Úgy szeretnék valami jót cselekedni ezzel a sok pénzzel! – sóhajtott a később a vendég. – Mivel nem volt gyerekem, szívesen áldoznék egy árvaházra, és fedezném egy olyan kórház felépítésének a költségeit is, melyben a szerelem elesettjeit gyógyítják a legnevesebb bőrgyógyászok... Ugyanakkor hajlandó volnék másfél-kétmillió dollárt a városra hagyni, ha visszaépítenék nekem legalább az én utcácskámat, Jákob lajtorjáját, és a Szamostól drótkötélpályát építenének ki, hogy a kíváncsiak könnyedén eljussanak oda...

A Debellán ijedtség vonaglott végig.

– Ne szórd a pénzt, kisanyám! – mondta sírásba hajló hangon. – Ami elmúlt, többé nem tér vissza, bármit tegyünk!... Előbb rendezz egy pezsgős vacsorát cigányzenével, aztán öltöztess fel a te rongybuba barátnődet, vegyél neki divatos, könnyű topánkákat, selyembugyit, csipkés szélű kombinét, szép krokodilbőr retikült, francia szépítőszerket, hogy kenceficélje magát, hiszen látod, hogy megöregedett, hogy megcsúfult szegény, mi-

után annyi örömet szerzett a férfiaknak meg Poók Janinak, annak a Hikimikinek is, de sosem jutott hozzá egy-egy jobb holmihoz...

Mari megígérte a Debellának, hogy elviszi a legnagyobb divatházba, öltötte öltözteti fel a próbababát ízlése szerint, és vásárlás után taxival mennek haza. De előbb tárgyalni akar a helyi hatósággal az egykori Lépcső utca ügyében. Elhatározása oly erős volt, hogy elküldte meghalt férje névjegykártyáját, és néhány sort is mellékelte hozzá adományozó szándékáról.

Az ötödik napon válasz jött a városházától, hogy várják. Erre ő mindjárt kocsit rendelt, és odahajtatott. A polgármester a társalgóban fogadta, ahol a zöld posztóval borított hosszú asztal mögötti falrészlet a régi Szamosvárról festett kép borította: valami vörhenyes derengés lebegett a város fölött, mintha izzó téglafalak porladnának, és a különös párában, mint W. Turner számos londoni festményén, kupolák, aranyozott keresztek csillogtak, s néhány ismerős épület mosolygott elő, mint egy álomban. Mari rögtön a Felhővár környékét kereste a tekintetével, és csak később vette észre, mily kicsiny az egykori város a festményen, hogy a várfal gyűrűje még töretlenül veszi körbe, és a Szamos az őrornyokon kívül csillog, gyermekkorának boldog, parttalan önfellettségében...

– Gyönyörű festmény! – ámuldozott. – De hiszen akkor még a nagyapám sem volt megszületve...

A férfira nézett, aki szemben ült vele ujjait az állára kulcsolva. Érdeklődően s kissé mégis idegenkedve hallgatta őt, látván, hogy Szamosvárt ősi magyar városnak tekinti, s ha nem ébredt volna benne kíváncsiság, elég oka lett volna, hogy kibújjék a gazdag hölgy fogadása elől. Mari nézte a szép és erős szemöldökű férfit, aki ötvenéves sem volt még, jóllehet fehér haja mint hullámos üvegvatta tapadt a fejéhez, amelyen gondok füstfelhője lebegett át, s a vendég hölgy váratlanul így szólt:

– Tudja, milyen szép voltam én leánykoromban, polgármester úr?... Harmincévesen még melltartót sem viseltem. No de ez is lett a vesztem, mert később megismerkedtem egy gazdag emberrel, és az átvitt a világ másik végébe, a kenguruk országába... Most meg egyedül maradtam a reám szakadt nagy vagyonnal, de semmi örömöm benne, hiszen még a házacska sem láthatom viszont, amelyben laktam.

A városatya a díványpárnára pillantott, amelyet az asszony ha-

talmas muffként szorított most is a melléhez, nézte a pamutgomolyagot pofozó cicák élettelenességbe dermedt játékosságát, s arcán a kétely, a gyanakvás és a szájalom mosolya váltakozott. Elérkezettnek látta mielőbb tisztázni a látogatás célját.

– Mondja el, hölgyem, miben lehetek a segítségére, és én mindent megteszek, ami módomban áll – szólott.

Mari most már határozott volt:

– Először is szeretném tudni, mi történt a Lépcső utcával, ahol laktam, mert sehol sem találom.

A táskájából fényképet vett elő, a polgármester megnézte, bólintott, és azt mondta:

– Igen, ismertem, de lebontottuk a Göncölszekérrel, a Fias-tyúkkal meg a többivel együtt, mert szégyenére voltak a városnak.

Fölállt, egy kisebb asztalhoz ment, s vékonyra hegyezett ceruzájával mutogatni kezdte a külnegyedek másán a városrendezés tervét.

Mari szomorú-gyámoltalanul hajolt a makett fölé, mintha nem az építkezést, hanem a pusztítást szemlélné.

– Azt már ne tessék mondani, hogy az utcám a város szégyene volt! Én például sosem szégyelltem, és ott voltam a legboldogabb!

A föltartott ceruza megállt a levegőben, a polgármester várt, míg a vendég elhallgat.

– Ebben a magasságban – mutatta – lyukakban laktak az emberek, mint az üregi nyulak. Bizonyára emlékszik rá...

Mari most lázadó megindultsággal fújta ki az orrát.

– Hogyne emlékeznék! – kiáltott fel. – De főként nyáron húzódtak be az emberek ezekbe a hasadékokba, amikor olyan jó volt közel lenni a csillagokhoz, polgármester úr!

A férfi úgy tett, mintha ezt már nem is hallotta volna.

– Itt, a sánc alatt pedig alkonyattól kezdve színes rongyokba öltözött lányok illegették és kínálták magukat a közeli operában följazott iparoslegényeknek meg a hóstáti szolgáknak, förtelmes betegségeket terjesztve. Hiszen jól tudjuk, hogy a kapitalizmusban lenézték és megalázták a nőket, még választójoguk sem volt, és arra kényszerítették őket, hogy árulják a testüket. Más szóval a prostitúciót törvényesítették!

Sánta Mari egy pillanatig zavarban volt.

– Nem terjeszthettek azok semmiféle betegséget, kérem, mert én magam ügyeltem fel rájuk! – vallotta meg indulatában. – És tudja, milyen kedvesek, okosak, jólneveltek voltak azok a lányok?... Nős férfiakkal sosem feküdtek le, még csak meg sem szólították őket! Erre nem gondol?... – Visszakerültek a zöld posztóval bevont asztalhoz, ismét ott ültek szemben egymással. Mari megint fölpillantott a festményre, nézte a hegyvonulat ibolyakék tömbjeit a délnyugati határon, és a szemét elfutotta a könny. – Ön az imént azt kérdezte, miben segíthetne, és én most megmondom: életem egyik vágya, hogy meglássam az utcámat: építsék hát vissza, és én hajlandó vagyok bármennyit áldozni erre!

Fölrántotta a díványpárna alig látható villámzárát, benyúlt a vastag pamutréteg alá, és szapora egymásutánban rakta ki a pénzkötegeket, vagy százat dollárban és svájci frankban.

A polgármester már az asztaltól eltávolodva, hökkenten figyelte a különös szertartást. Egy pillanatig őt is megigézte a sok pénz, aztán már szemrehányást tett magának, amiért belement ebbe az alkudozásba, kezét összekulcsolta a háta mögött, nehogy kényszerűségből is meg kelljen érintenie a fölhalmozott bankót, végül parancsolón szólt rá a látogatóra:

– Tüntesse el, hölgyem, azt a sok pénzt, még mielőtt valakit bajba keverne vele! Sajnálom, de lehetetlen teljesíteni a kérését!

Mari tanácstalan volt, és még hónapokig a barátnőjénél húzódott meg, noha szállodára is bőven tellett volna. Ha bevásároltak, utána ritkán mozdultak ki a házból, olyankor is inkább a parkban, a botanikus kertben, de főként a temetőben sétáltak, a fejfák sűrű erdejében, ahol még a kripták dohos árnyéka is a múltra emlékeztette őket, az aranyló múltra, amely nem tér vissza soha többé! Bánatában, hogy még elvéve sem találkozik üzleti nővel aki vele szolgált egykor Mamukánál, egy estére kibérelte a Leányvár termeit, gyertyafényes, pezsgős vacsorát rendelt, és hatalmas mulit rendezett mindazokkal, akik régen szerették, és akik a hírre, hogy hazatért, eljöttek köszönteni őt. Marékkal szórta a pénzt, a primás hegedűjébe összehajtogatott százdollárost dugott, Vilmát pedig úgy kiöltöztette, hogy az hindu hercegnőhöz hasonlított, és mind a hét pincér kezét csókolt neki. A Debella azonban ezen a különös estén sem tagadta meg magát, lerészegedve félretolta a rántott pisztrángot, és nokedlit követelt tojáslikőrrel leöntve,

majd csúf, rekedtes hangon fölsírt, megtántorodva hanyatt esett székestül, és magával rántotta a terítéket.

Megcsömörölve a pezsgős vacsora emlékétől, és a szedett-vedett népségtől, amely a potyára összeverődött, Sánta Mari ismét a hátára vette a batyuját s nyakába az utat, bár ő maga sem tudta, hova s merre megy. Karácsony nagyhete volt, s a szeretet közelgő ünnepétől amúgy is árvának érezte magát. Miközben a főtér felé bandukolt a göncével, egyre különösebben tűnt neki minden: az emberek izgatottak voltak, itt-ott dermedt vértócsa sötétlett a járdán. Riadtan szemlélte az emberölés jeleit egy háztömb sarkánál, s fölremlt benne, hogy az elmúlt napon, amikor a temetőjárástól fáradtan tért haza, és korán ágyba bújt, félálmában mintha fegyverropogást hallott volna...

Járta a várost olyan szomorú-tanácstalanul, mint amikor ideérkezett, s úgy dél körül arra emelte fel a fejét gondjai árnyékából, hogy tucatnyi autó száguld el mellette túlköelve, s a kocsikból nemzeti zászlókat dugnak elő, amelyeknek a közepéből kikanyarították a régi címet, és a gyalogjárók ujjongva fogadják a karavánt, amely lakodalmas menetre emlékeztet... Ekkor vette észre azt is, hogy sok férfi a trikolor szalagját viseli a karján büszkén, s a városháza előtt bemelegített tank duruzsol, hogy parancsra rögtön elinduljon valahová. De Mari nem értett semmit, amíg később egy ismert térségen be nem sodródott a színes emberforgatagba.

Elhúzta a csikot a dicső házaspár! – kiáltotta egy férfi, akinek kormos arcán is átragyogott az öröm. – Tovaszálltak, mint a pitypang!

De ne búsuljatok, barátaim, mert az elnöki helikopterből is kifogy a benzin, és egyenesen az ölünkbe hull az a szörnyeteg! – tréfálkozott valaki, tovább bátorítva a tömeget.

Egy diák megragadta Mari kezét, és húzta magával, mintha táncba akarná vinni. Aztán boldogan a fülébe kiáltotta:

– Győztünk, mamikám, győztünk!... Tudja, mit jelent ez?!... Alkalmi szónokok fordultak a néphez erkélyekről, teherkocsik tetejéről, hordozható hangszóróik versengve harsogtak túl egymást. Az emberek könnyezve összeölelkeztek, és egy vékonyka, madármellű és madárhangú nő, a forradalom Jeanne d'Arc-ja, akinek évek óta a nyomában lóstatott a politikai rendőrség, így beszélt:

–Hála Istennek, új ég van fölöttünk, és új föld a talpunk alatt,

testvéreim!... Oly temérdek szenvedés után be kell gyógyítanunk a sebeket, le kell törölnünk az árvák arcáról a könnyet!... Reményt és vigaszt kell nyújtanunk minden ínséget szenvedett léleknek!... Örök dicsőség a mártíroknak!... Emlékükre védjük meg a forradalmat, és őrizkedünk a hamis tanítóktól!...

„Milyen szépen beszél! – gondolta Sánta Mari. – És milyen boldogok ezek az emberek!... Csak én nem vagyok boldog az utcám nélkül, amelyet senki sem tud többé visszaadni nekem!”

Tátogva és verítékezve átvergődött valahogy a tömegen a batyujával, és eltűnt.

Pár nap múlva valaki ismét a temetőben vélte felismerni, volt, aki a röptéren látta, mások azt bizonygatták, hogy nem utazott el, hanem visszaöltözött szörnyű maskarájába, fején ugyanaz a kalap van, amelyen apró népi figurák himbálóznak, mint egy kisebb körhintán. Sokan tanúsították azt is, hogy tovább bolyong a külnegyedekben hatalmas batyujával, mintha az égboltot cipelné a hátán, olykor megállít egy-egy férfit, és a múltját siratva azt kéri:

– Mondja, uram, mért múlik el minden, ami szép?... Miért?...